

+ KRAHELSKA Helime

Helena Marie

2 d. Staszynka

1 uoto Grabianka

pn. „Agata” „K. H.” „Sabine” „Zofia”

KG
AK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — ⁺ KRAHELSKA Helene Helene
Merie

I/1. Relacja — 2 d. śledczyńskie
F. uoto Gmelienke
pⁿ. Apete, K.H.
Sobime, Lotie

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ k-1.5-1

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne —

IV. Korespondencja —

V. Nazwiska i karty informacyjne ✓

VI. Fotografie 1 to max!

ii Materiały uzupełniające relację

- A.K. Kument, Kwakelske Helene Marie's biografium, „Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej 1939-44”, t. 1, k. 1.

KRAHELSKA HELENA MARIA
(używała imienia Halina) z domu SLE-
SZYŃSKA I voto GRABIANKA (1886—
—1945), przybrane nazwiska Janków-
ska, Piotrowska, pseud. Agata, K.H.,
Sabina, Zofia.

Urodzona 12 maja 1886 r. w Odessie,
córka Jana, profesora matematyki i
Heleny Augustynowicz. Po ukończeniu
gimnazjum w Odessie studiowała tam-
że, a następnie w Kijowie. Czynna w
ruchu studenckim, działała także w
Domu Polskim w Odessie. Od 1908 r.
członkini PPS-Frakcji Rewolucyjnej,
od 1909 r. prowadziła w Odessie kółko
robotnicze. Aresztowana w lutym
1911 r., przez dwa miesiące była wię-
ziona. Od 1912 r. czynna w partii So-
cjalistów-Rewolucjonistów (eserowców),
od 1913 r. wchodziła w skład jej ko-
mitetu kijowskiego. Ponownie aresz-
towana w lipcu tego roku i w listo-
padzie 1914 r. skazana na beztermino-
we zesłanie na Syberię, po rewolucji
lutowej 1917 r. była współorganizator-
ką Rady Delegatów Robotniczych i Żoł-
nierskich w Kańsku (gubernia jenisejs-
ka). Od września tego roku czynna
w POW w Odessie.

Po przybyciu do Polski (grudzień
1918) należała do współorganizatorów
resortu pracy i opieki społecznej oraz
inspekcji pracy. Od 1927 r. zastępczyni
Głównego Inspektora Pracy do spraw
ochrony pracy kobiet i młodocianych
w Ministerstwie Pracy i Opieki Spo-
łecznej. Od 1931 r. pracowała w Insty-
tucie Gospodarstwa Społecznego i wy-
kładała w Wolnej Wszechnicy Polskiej.
Odegrała znaczącą rolę przy badaniu
warunków pracy w zakładach przemy-
słowych i w walce o ochronę macie-
rzyństwa kobiet pracujących. Autorka
wielu publikacji z tego zakresu. Z bie-
giem czasu prezentowała coraz bar-
dziej krytyczne stanowisko wobec ów-
czesnego systemu społeczno-politycznego.
Od 1933 r. wchodziła do zespołu
redakcyjnego „Przedmieścia”, działała
w Lidze Obrony Praw Człowieka i
Obywatela oraz w Międzynarodowej
Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.
W 1936 r. uczestniczyła w Zjeździe Pra-
cowników Kultury we Lwowie, w
1937 r. współorganizowała Klub Demo-
kratyczny w Warszawie, a potem do
lutego 1939 r. była członkiem jego za-
rządu. Od kwietnia tego roku działała
w SD. W czasie obrony Warszawy we wrze-
śniu 1939 r. była obwodowym kome-
ndantem obrony przeciwlotniczej na Mo-
kotowie. Podczas okupacji ukrywała się pod
różnymi przybranymi nazwiskami (m.
in. Jankowska i Piotrowska), mieszka-
jąc na Bielanach, Pl. Unii Lubelskiej,
Al. Niepodległości, na Saskiej Kępie,
wreszcie w Milanówku.

Od pierwszych miesięcy czynna w
konspiracyjnym SD, pracowała także
w utworzonym w kwietniu 1940 r. Woj-
skowym Biurze Historycznym w BIP
K-dy Gł. ZWZ—AK pod pseud. Zofia.
Współpracowała również z pismem
„Proletariusz”, wydawanym w 1940 r.
przez grupę „Barykada Wolności”. Jed-
nocześnie kurierka i referentka K-dy
Okr. Warszawa-Województwo ZWZ.
Przejechana na Rondzie Waszyngtona
przez niemiecki samochód wojskowy
wczesną jesienią (przed 11 listopada)
1941 r. musiała poddać się natychmia-
stowej amputacji nogi. Przed przyjaz-
dem karetki pogotowia zdołała jeszcze
przekazać przenoszone wówczas doku-
menty organizacyjne w pewne ręce, za
co otrzymała niedługo potem Krzyż

Walecznych (w rozkazie odznaczenio-
wym zapisano: „dzielność, poświęce-
nie”). Na podstawie różnych relacji
opracowała *Oświęcim. Pamiętnik więź-
nia*, broszurę konspiracyjną wydaną w
kwietniu 1942 r. (przedrukowaną z po-
słowiem Władysława Bartoszewskiego
w „Więzi” 1985 nr 1—3, s. 5—47). Była
współpracownikiem, a według niektó-
rych źródeł członkiem redakcji „Ro-
botnika”, organu PS (potem RPPS),
ukazującego się od maja 1942 r.

Od końca 1939 r. prowadziła — po-
czątkowo z własnej tylko inicjatywy,
a od wiosny 1940 r. dla utworzonego
wówczas Wojskowego Biura Historycz-
nego — zapiski kronikarskie, zatytuło-
wane *Kronika Agaty i Informacje Sa-
biny*. Zachowana część tych notatek
(od lutego 1940 do czerwca 1943) prze-
chowywana jest w zbiorach CA KC
PZPR, a ich fragmenty zostały opubli-
kowane na łamach „Zeszytów Histo-
ryczno-Politycznych SD” (1975 nr 11,
12, 1977 nr 1). Pozostawiła także opra-
cowanie *Postawa społeczeństwa pol-
skiego pod okupacją* (1943).

Aresztowana w Milanówku przez
ekipę Gestapo z Radomia 13 lub 14
lipca 1944 r. razem z Marcelim Han-
delsmanem na skutek denuncjacji nie
zidentyfikowanych do dzisiaj kręgów
konspiracji, więziona była w Rado-
miu. Wywieziona następnie do obozu
koncentracyjnego w Ravensbrück,
zmarła tam 19 kwietnia 1945 r.

Odznaczona Krzyżem Walecznych
(11 listopada 1941) i pośmiertnie Krzy-
żem Grunwaldu III klasy.

Opublikowała m.in. *Wspomnienia re-
wolucjonistki* (W. 1934, 1957).

Jej imieniem nazwano ulicę w War-
szawie. Wymieniona na tablicy pamiąt-
kowej, odsłoniętej w gmachu Central-
nego Komitetu SD w 1958 r.

Enc. Warsz.; Łoza Uzupelnienia; Ptak K. Helena Halina Maria Krahelska [w:] PSB, t. XV, Wr. 1970; Słownik współczesnych pisarzy polskich, t. II, W. 1964; Wróblewski Z. Pisarze Stronnictwa Demokratycznego 1939—1979, W. 1980; — AWIH: III/1/12, k. 3, 32; CA KC PZPR: Spuścizna Haliny Krahelskiej sygnatura 383; CAW: Akta Krzyża i Medalu Niepodległości — wnioski odrzucone t. 419; Relacja córki Haliny Krahelskiej z 1984 r. (w posiadaniu autora); — Materiały do historii Klubów Demokratycznych i Stronnictwa Demokratycznego w latach 1937—1939 (oprac. L. Chajna), t. I—II, W. 1984; — Guzowska M. Honor i obowiązek

[w:] Zyciorysy pisane wśród ludzi, W. 1980, s. 91—108; Lewandowska Polska; Wróblewski Z. Wykuś serca muszę (rzecz o Halinie Krahelskiej), W. 1983; — Dobroszycki L. Kilka uwag o kronikach i pamiętnikach pisanych w okresie okupacji hitlerowskiej [w:] „NDP, 1939—1945” t. I, W. 1957, s. 359—360; Kunert A. K. Rzecz o Halinie Krahelskiej „Kierunki” 1984 nr 47; Mazur A. Walczyli o Warszawę, „Stolica” 1984 nr 19; Osuchowska-Orłowska W. Halina Krahelska (szkic biograficzny) [w:] „Zeszyty Historyczno-Polityczne SD” 1974 nr 10, s. 94—100; Rzepecki Organizacja nr 2, s. 131; Wróblewski Z. Wspomnienie nieokolicznościowe, „Tygodnik Demokratyczny” 1982 nr 21.

„Słownik biograficzny kompiwacji w Warszawie 1939-44” t. 1.
Andrzej Krzyżtof Kunert

T. 2363/WSK

KG
AK

KRAHELSKA Halina Helena Maria
z d. Śleszyńska

√ Wypisy ze źródeł (zw. narwisłkowe karty informacyjne)

i 2

AK
KG
U-ve

KRAHELSKA Halina
i Helene Marie

206.
Wykaz teczki personalnych kobiet z AK i SPP

B.K.'99

T: 2363/4SK

PPS AK
BiP

Krahelska Halina (właścicielka Helena, Maria)
z d. Sleszyńska, 1° V, Grabianka "Zofia"
(1886-1945)

prawniki dla Wojsk. Biuro Hist. BiP ZWZ-AK
wydane w ręce Gestapo

zapiski pt. Kłonica
Agata i Informacje
Sabina

1939 1945
Ct. PPS-FR, partii Socj.-Republikanów
POW,

od 1927 z-czyni Gł. Inst. Pracy d/c ochrony pracy kobiet
i wiod. wykładowca Biblij Wskoleń Pol., działaczka Ligi
Obrony Praw Ct. i Obywatela

K. Moczaroli - Zapiski, Wwe 1990

s. 10, 121, 124, 128-130, 136, 139, 149, 198, 210
verte

JN-K

Wob. H. Krahelska - Wspomnienie rektora
Z. Wtobleski - Wykroczenie serca muszki, Arko 1983
AK. Kuneł - Stownik biograf., t. 1 s. 103-104

Krahelska Halina

fakt aresztowania ~~14. VII 1944~~ (14. VII 1944)
w Miłanówku pod Włoc. Wg J.J. Teręty
okoliczności areszt. wskazyw. na świadome
wydanie jej w ręce Niemców (~~14. VII~~ z prof.
Marcelim Handelsmanem

J.J. Teręty - Na rozstajach drog. Włoc. 1980
s. 288

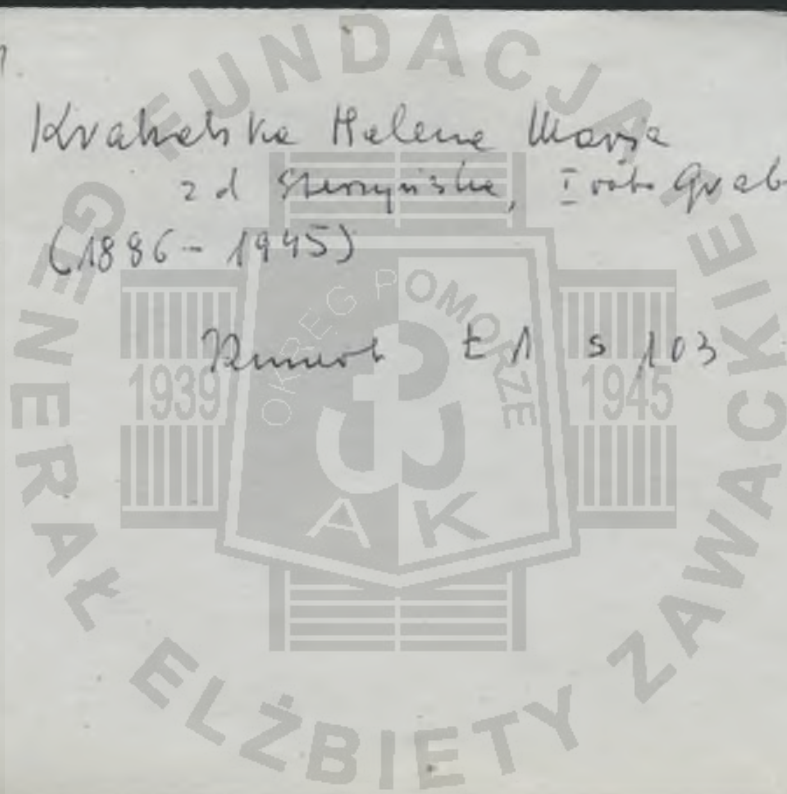
JN-K

21. 1.

Kg 174

Idvabetska Helene Marya
2 d. Starynska, 1-ite q. b. i. a. n. t. o.
(1886 - 1945)

Prunost E. A. s. 103

2

ZWZ
Płk. [illegible]

KRAHELSKA "Kathina Treva ps. "Mysleci"

ZWZ. 54-letni meł. fajmergo UH. Arontowice
 w kwietniu 1941 r. wraz z ojcem Antonim
 Michalewiczem Krahelewskim (ZWZ) i 17-letnim
 bratem Lechem Miecysławem (nazwiskiem
 tajnym kompletnie, ZWZ). Arontowicem
 wolił się do emigracji węgierskiej w Cypri
 z Krakowa. Pomoc, Serbia. 9 V 1941 r.
 w czasie krahelewskich zwolnień (prelu-
 dzie gestapowskie "Mysleci" podlega prac
 w Kedywie - "wyrob materiałów wybuchowych".

Wyb. 98

Zob. "Kto tam lubi ostrzeżenie
 "Zawojownicy walczyli" - H. H. H. H.

202, A.K.
B.J.P.

KRAHELSKA HALINA
matka „Mysli“ - Wodny Treng
ulicyrańa sŷ oł dnica kaptulaci
Harmony. W maju 1944 r. arcento maus
je to Miłomirski i priesiedzi do
nipiune u Radowiu i stamteol jirienie
1949 r. do Radowińci, goki znowe
me krotko piaso wyarolen em obom pias
mojske aliancie

zob. „Ctery lata ostrego dipuru“ -
Anne Esperle

„Zmyniły warkos. Wrode Winiła

J146198

KRAHELSKA Helina

